

נתן אלתרמן

ממשלת חירום כהכרח עליון

דבר בעל חשיבות ראשונה במעלה לא רק למקרה מלחמה, באם לא יהא מצוס מזה, אלא קודם כל דווקא בשעות אלו של מאבק מדיני הגמשך עדיין. שיעור-קומתם ורושם-לחצם של שליטי ערב עשויים להיראות בעולם בפרופורציה אחרת קצת שעה שאל מולם יעמדו דמותו ודברו של בן גוריון, על מוניטין היסטוריים שלו ועל כל הכרוך בו ובמפעלו. לכולנו הצליחו עסקני מפא"י לנפץ-דמות זו רק מבית — ואף זאת כנראה לא לאורך ימים — אך לגבי העולם מסמל עדיין בן-גוריון, יותר מכל דמות אחרת ונכס אחר, את משמעות הכורח ההיסטורי של תקומת ישראל וקיומה. נוכחותו בוירה, בשעה זו, תעביר מיד את המאבק המדיני אל מישור שבו לא יוכלו מעצמות המערב שלא להביא בחשבון כמה דברים החשובים אפילו יותר מן האספקט הליגאליסטי של חופש השייט. משמעות מא-בקה של ישראל לקיום או לכליון — זו משי-מעותם האמיתית של ימים אלה — אין לה כיום המחשה מובהקת וענת רושם יותר מאישיותו ותוקף-נוכחותו של בן גוריון. תחו-שה זו היא כיום נחלת הרבים בישראל. מא-מציהם הנמרצים של עסקני מפא"י להכחיש תחושה זו ולמנוע אותה מלהתגשם חלילה, הם המשך של החקמנות ואטימות שכנראה כבר אין לתן תקנה. זה כבר נהפך לייצר ולענין כרוני וההתחשבות בכך בימים אלה היא באמת לונכסוס רב מדי.

5

ההגיון הפשוט אומר, מכל מקום, כי ספק הוא אם הממשלה הנוכחית, שהעומדים ב-ראשה תרמו את חלקם הלא-מפוקפק להיוצ-רות המצב שאנו עומדים בו, רשאית לדי-רוש מן הצבור שמצב זה יופקד כולו בי-ידיה. ממשלת חירום, שכינונה הוא צו השעה, אין פירושה בשום פנים כפיית פת-רון של דרכי מלחמה, כשם שהממשלה ה-נוכחית אינה בשום פנים ערובה לפתרון בדרכי שלום. ההבדל הוא לא בטיב הנטיות לשלום או למלחמה, אלא בטיבו של כושר ההתמודדות עם הבעיות החותכות גורל. ממ-שלה חזקה יותר פירושה ממשלה שהאומץ וההגיון וכושר-ההחלטה הו עיקר תכונותיה. המלחמה אינה בשום פנים תוצאה הכרחית של תכונות אלו. לפעמים היא דוקא פרי העדרן. אם כך ואם כך, אלה דברים אשר פתרון של שלום ודאי שלא יושג בלעדיהם.

לא רק אל מעמדה שלפני מבצע סיני — אשר פירותיו והישגיו היו כלא היו, לפחות לפי שעה — אלא אל תקופה קודמת לו, שכן מבחינת הבידוד, מבחינה הצבאות ה-צרים עלינו מכל צד ומבחינת שאלות חיים ומוות המוטלות על הכף, אנו עומדים ל-מעשה עמידה דומה לו שבפרוס מלחמת ה-שחרור. ההבדל הגדול הוא כמובן בכך ש-כיום קיימת עצמתו של צה"ל דרוכה ומר-כנה, ומאחורי חומה זו אנו מקוים שהדברים עוד עשויים להתיישב בלי התמודדות צב-אית. אם הלילה לא יהיה מנוס מהכרעה בשדה הקרב, הרי גם או יודעים אנו כי גורלן של האומה והמדינה יתן בידים ה-אמונות ביותר שידע העם מעודו, ידיהם של חייליו ומפקדיו, אלא צריך לדעת כי מאחוריו עומדת הנהגה נכונה ו-יעודה למשימה זו ולא פסיפס של מפלגות. החישובים המפלגתיים לכינונה של ממשלת חירום צריכים להיעלם כיום, שכן השאלה העומדת כיום לפנינו אינה שאלת קיומה של ממשלה זו או של ממשלה אחרת העשויה לבוא במקומה, אלא שאלת קיומה של מולדת זו שאין אחרת עשויה לבוא במקומה לעולם, ושאלת קיומו או קצו של העם הזה שגם הוא עשוי להיות קץ אחד ואין שני.

4

אין דברים אלה נאמרים מתוך בהלה. להיפך, הם נאמרים מתוך תחושה ברורה כי המצב וההפתחותו הם במידה רבה גם בדינו, שכן אילולא סברנו כך הרי באמת אין הבדל מה הידים והמוחות הקובעים את הכהלכים. אני יודע, כי שעה שמדברים על צירוף כוחות לממשלה עולים מיד שמות אשר אזרחים רבים עשויים להירחע מפני המשמעות ה-אקטיביסטית שבהם, אך, ראי-שית, כבר ראינו כי מבחינת "אסקאלאציה" הצליחה ממשלה זו לעלות על כל קודמותיה. ושנית, וזה אולי עיקר — פעמים נדמה לך כי האקטיביזם האמיתי לא היה שונה למעשה מן ה-"לא-אקטיביזם", שבממשלה כיום, אלא בכך שלא היו לו שום תסביכים של חששות מפני דעת הקהל ושום צורך להוכיח פעילות ואומץ. משום כך היה לו גם אומץ לא לעשות אלא את ההכרחי.

בחשבון ההרכב האישי של ממשלת-חירום יבוא כמובן, קודם כל, שמו של בן-גוריון, אשר הויתור עליו בעת הזאת הוא מעשה בזבוז בל-יכופרי. זהו ויתור על אוצר בלוב של כוחות-נסיון והשראה, ויתור על עצמתה של מכונה כבירה אשר הפעלתה כיום הוא

ה מצב החדש, המדיני והצבאי, שאנו עומדים בו, התהווה בי-משך ימים ספורים. חומרתו הקי-צונית נצטברה וקמה במהירות ש-אולי אין לה תקדים והיא כבר ברורה יותר מפרטיה השוטפים ו-מתחלפים.

מצב זה יש לו כמובן סבות אוביקטיביות שגרמוהו ואין לשוב לדבר כאן על רשינותם של שליטי ערב ותכניהם, אלא שיש בו במצב-החירום הזה גם יסודות שאינם מחוץ לתחום שלנו. מצב זה מתנשא עתה על גבי ספולת כבירה של תחויות מדיניות שלנו, של "דעות חוגים רשמיים בירושלים", של נאומי שרים וסגנים, למן הבשורות הורודות של שר החוץ ויזד לנבואות הישועה של אחרון המרצים בחוגי הבית מטעם, "חברי-נו". בחוך מפולת זו מנצנצים גם שבתי ה-בסתון-העצמי והרברבנות של אוהם חוגים שדחו כל ערעור על מהלכים וקוי פעולה שלהם. בין עיייה-מפולת שעליו מתנשא ה-מצב החדש מתגלגלים גם דפיו של אותו "פנקס פתוח", ביחוד כמה מדפיו המילוליים הירועים.

אותו "פנקס פתוח" הוא עכשו כמין מוצנן פרהיסטורי, ואף על פי כן חובה להזכירו בשעה זו-רצוני לומר כאן בפירוש כי רק בטעות נעשה אותו פנקס כמין סמל להיפוכו של "אקטיביזם" ולהימנעות מפעו-לות של משי-האמת היא ההיפך הגמור מזה. חסרנו של אותו פנקס היה לא כאפס-מעשה אלא בכך שהוא הצליח לנתק את פעולות ההתגוננות של ישראל מן המציאות השוטפת של פעולות החבלה של אליפתח ולהעביר התגוננות זו אל מימדים ועיחיים שהפכו אותה כמעט לעיקרון בפני עצמו ולחליך בפני עצמו.

מידת ההרתעה של התגובות המאסיביות, נגד פעולות אליפתח, היתה אפסית, אך לעומת חסרון כוח-ההרתעה היה בהן, ביחוד שעה שהן נצטרפו להקרנות הקולניות של מנהיגינו, כוח-אזעקה שעורר את שליטי ערב להחרשה אשר אחדים מהם ציפו לה וניסו ללבושה לשוא באמצעים מלאכותיים — שי של כוחות הניצבים מולנו.

אם נכונה ואם לא נכונה גירסתו של "אובסרבר", כי לאחר ההצהרות הנודעות של ראש הממשלה ושל אחרים שטפו טלגרמות של הרדה מדמשק אל נציגי סוריה בחוץ לארץ, והשליטים הסוריים נתקפו בהלה של סכנת פלישה ישראלית ומצויים נדרשה לקום ול-מלא הובתה כלפי סוריה במבחן העליון ה-מתקרב, אם נכונה גירסה זו ואם לאו, הרי אין ספק כי שיטות פעולה ודרכי מלל שלנו היו בין הגורמים שסללו את הדרך לפני ההיערכות הערבית הסומרת עכשו על גבור-לותינו בלועי הותחים וצריחי טאנקים למ-אות. תפיסה זו של המצב אינה מבחינת חכמה שלאחר מעשה, שכן לא אחת ולא שחים נשמעו התראות ואזהרות בענין זה, אך נדוה ההתברבות האופיינית.

2

בן-אנו יודע כי מידה נאצלה ואבירית הרבה יותר היא לההשות לעת הזאת ולהס-תפק בהבטחות כי בשעה חמורה זו נעמד כולנו שכם אחד עם ממשלתנו וכיצא בא-לה. אך כיון שעמידתנו שכם אחד מובטחת בין כה וכה ואין אף צל עלו של הרהור כי יתכן אחרת, הרי רשאים אנו, ואולי גם חייבים, להרהר בעוד מועד על מידת כשיי-רוחה של הנהגה זו אשר טיפוח דמותה ב-עיני הציבור היה חשוב לה כל כך עד שהיא הוסיפה וטיפחה לשם כך, מתוך אי-נרציה, גם את דמותם וקלסתר פניהם של המצבים והחלליים האוביקטיביים כדי ש-גם הם ישאו תן כמות. לא כל חבריה של ממשלה זו יש בהם נטיות אלה, אך גרם אופיה הכללי, העסקני השקוע בצבירת נקר-דוח-זכות ומסע הישגים שאסור לו שייפסק-השאלה היא אם ממשלה זו שנבחרה והורכ-בה לא מתוך תחושת חירום, אלא-מתוך חש-ביות של תקופת-שיא בעסקנות הבינמפלג-תית, צריכה להיות בדיוק זו שבידיה יופקד גורל המדינה בשעה זו שאין דומה לה להומרה.

3

מצב זה, שאנו שרויים בו עכשו, החי-זיר למעשה את המדינה ואף ימים ספורים